

**ЕКОЛОГІЯ
ПРАВО ЛЮДИНА**

Верховенство права для захисту довкілля

ОБРАХУНОК ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ДОВКІЛЛЮ: ДОСВІД ХОРВАТІЇ

Обрахунок шкоди, завданої довкіллю: досвід Хорватії

Переважає більшість хорватських експертів та науковців сходяться на думці, що розрахунок впливу на довкілля тої чи іншої діяльності, так само, як стягнення з виконавців такої діяльності компенсації за завдану шкоду або стягнення податку на забруднення, відновлення природних ресурсів є одними із найважливіших економічних механізмів забезпечення охорони довкілля.

ЩО ТАКЕ ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗБИТОК ТА ЕКОЛОГІЧНА ШКОДА У СИСТЕМІ ПРАВА ХОРВАТСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ?

Незважаючи на те, що термін «екологічний збиток» є загальноприйнятим поняттям в сучасній науковій літературі Хорватії і використовується в окремих правових актах законодавства, ні науковий доробок, ні нормативно-правові акти не містять єдиного конкретного визначення поняття «екологічний збиток» і як він повинен розраховуватися.

На сьогоднішній день у науковій літературі став поширеним підхід, згідно з яким екологічний збиток трактується як оцінка впливу на довкілля, спричиненого різноманітними діями (виробництво, будівництво, тощо) або використанням природних ресурсів.

На даний момент у Хорватії діють нормативно-правові акти, які застосовують такі терміни, як «екологічний», «розрахована шкода довкіллю» тощо. Відповідно до законодавства про екологічну шкоду, під нею розуміються негативні зміни, що відбулися в навколишньому середовищі внаслідок забруднення і, отже, деградації природних екосистем, виснаження природних ресурсів. Насправді, це визначення є нефункціональним з тієї причини, що такі терміни, як «виснаження ресурсів» і «деградація природних екологічних систем», відсутні в будь-якому законі чи іншому нормативно-правовому акті нині чинному у Хорватії. Таким чином, практично неможливо визначити, яким чином слід правильно розраховувати екологічну шкоду, і це є основним джерелом невизначеності.

ЯК РОЗРАХУВУЄТЬСЯ ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗБИТОК ТА ЕКОЛОГІЧНА ШКОДА?

Відповідно до законів, що регулюються питання охорони навколишнього середовища, пропонується два основні підходи до визначення розміру шкоди довкіллю:

1. Відповідно до фактичних витрат, необхідних для повного відновлення порушеного стану довкілля з урахуванням збитків, у тому числі упущеної вигоди. Крім того, розмір відшкодування може розраховуватись з урахуванням проекту рекультивації, або будь-якої іншої відновної операції.
2. Відповідно до податку або технології визначення розміру екологічної шкоди навколишньому природному середовищу, визначеної та затвердженої відповідною діяльністю органів державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища.

ЧИ ПІДЛЯГАЄ ТАКА ШКОДА КОМПЕНСАЦІЇ?

Відповідно до законодавства Хорватії, шкода довкіллю, заподіяна внаслідок певної господарської чи будь-якої іншої діяльності, відшкодуватиметься відповідно до затверджених показників, які використовуються для законодавчого розрахунку шкоди довкіллю. Якщо ця методика недоступна, то визначення розміру компенсації буде здійснюватися відповідно до фактичних витрат, необхідних для відновлення порушеного стану довкілля, з урахуванням понесених збитків і упущеної вигоди.

Також важливо наголосити, що якщо шкода заподіяна діями, що здійснювались відповідно до закону, використовується лише первинний спосіб перерахування компенсації (без врахування проекту рекультивації, або будь-якої іншої відновної операції), тоді як у разі порушення законодавства здійснюваною діяльністю – показники кошторису проекту рекультивації, або будь-якої іншої відновної операції є обов'язковими до врахування.

НЕПРАВИЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК.

Найчастіше у хорватській практиці зустрічаються випадки, коли витрати, необхідні для усунення джерела завдання шкоди, несправедливо включають до складу бюджету на відновлення стану довкілля. Хорватські вчені вважають такий підхід помилковим, оскільки, на їхню думку, дані витрати не мають відношення до оцінки заподіяного впливу на довкілля. Зокрема, важливо відзначити кілька прикладів і технік.

ШКОДА ВНАСЛІДОК ВИДІЛЕННЯ ШКІДЛИВИХ РЕЧОВИН.

У цьому випадку розрахунок обсягу впливу проводиться за такими ознаками:

- маса забруднюючих речовин, що викидаються підприємством;
- інтенсивність впливу цими речовинами на конкретний об'єкт;
- клас небезпеки забруднюючих речовин.

Після цього проводиться розрахунок збитків, завданих навколишньому середовищу від забруднення, виходячи з того, в якому стані знаходиться об'єкт, до якого типу він відноситься і наскільки його стан змінився відносно періоду, що передував забрудненню, також можуть враховуватись деякі додаткові параметри, такі як, наприклад, сезонність.

У цьому випадку цінність певного об'єкта визначається наявністю на його території або рідкісних рослин, або предметів чи явищ, що підлягають особливій охороні.

ПОШКОДЖЕННЯ ВНАСЛІДОК АВАРІЇ.

Дуже часто такі ситуації виникають, коли через певні упущення правил техніки безпеки на підприємствах, установах чи організаціях, різноманітні неорганічні і органічні матеріали, включаючи нафтопродукти, пестициди та багато інших, можуть потрапити в навколишнє середовище, наприклад, через каналізацію.

При цьому, відповідно до методики розрахунку екологічної шкоди у таких випадках, обчислення здійснюються відповідно до маси речовини, викинутої внаслідок аварії, та часу, протягом якого не вжито заходів щодо ліквідації виниклого забруднення.

ШКОДА ВНАСЛІДОК ВИПУСКУ АБО УТИЛІЗАЦІЇ ВІДХОДІВ СПОЖИВАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВА.

Розрахунок екологічної шкоди у даному випадку проводиться відповідно до маси відходів, якими забруднено довкілля. Крім того, збитки розраховуються відповідно до стану забрудненого елемента довкілля, внаслідок його пошкодження, а також його вартості та виду.

ШКОДА ВНАСЛІДОК РІЗНИХ РОБІТ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ ЗМІНОЮ ЛАНДШАФТУ.

Мова у даному випадку іде про шкоду, завдану у результаті видобутку корисних копалин або розвідки корисних копалин, проведення днопоглиблювальних або будь-яких інших робіт, пов'язаних із зміною ландшафту, пляжу, а також порушенням правил користування

територією без наявності відповідної ліцензії (чи будь-якого іншого, передбаченого законодавством дозвільного документу).

Якщо така шкода завдається щодо водойми, то в цьому випадку маса забруднюючої речовини визначається відповідно до середньої довжини, глибини та ширини її розповсюдження в цій водоймі, а також середньої та основної густини. Додаткові фактори: стан об'єкта після забруднення, тип і вартість об'єкта, наявність високої води або паводків, сезонність.

ШКОДА ВНАЗДАТОК ЧАСТКОВОГО АБО ПОВНОГО ВИСНАЖЕННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ.

Такий розрахунок проводиться, якщо завдання шкоди стало наслідком будь-якого порушення умов використання цього природного ресурсу або було здійснено за відсутності відповідних документів, що дозволяють використовувати ці ресурси. Враховуючи витрати, пов'язані з розрахунком екологічної шкоди, він може розподілити ресурси, необхідні для відновлення природного ресурсу та запобігання його повного виснаження. Наприклад, якщо це водний об'єкт, то в цьому випадку потрібно залучити до відновлення більше води, ніж було забрано.

Крім того, в розрахунку вказується стан об'єкта, в результаті забруднення, вид об'єкта, а також те, що знаходиться на поверхні або під землею.

ПОШКОДЖЕННЯ, ЗУМОВЛЕНІ МІННИМ ЗАБРУДНЕННЯМ.

У цьому випадку збитки визначаються відповідно до тяжкості мінування, виду та вартості об'єкта, а також його стану внаслідок забруднення.

ВИСНОВКИ. У правовій системі Хорватської республіки існує низка методик, присвячених обрахунку екологічної шкоди. Попри те, що більшість із таких методик містить закріплені критерії для обрахунку зазначеної шкоди, часто їх застосування є неможливим через відсутність єдиних поглядів, чіткого розуміння термінів та понять.

*Фото: пошкоджена обстрілами водонапірна вежа у Вуковарі, Хорватія;
GoodLifeStudio, Getty Images Signature*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Sanja Stanić, Anja Kutleša «RAT I OKOLIŠ» Socijalna ekologija. Prilozi zasnivanju discipline. Zagreb: Globus.
2. Landmine Monitor. Croatia. //[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.icbl.org/lm/2007/croatia>;
3. Proračun Ekološke Štete: Metodologija, Npr. Proračun Izbjeći Ekološke Štete//[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bs.birmiss.com/proracun-ekoloske-stete-metodologija-npr-proracun-izbjeci-ekoloske-stete/>
4. NEP državi mora uplatiti više od milijun kuna zbog ekološke štete u NP Krka//[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dalmatinskiportal.hr/energija-i-ekologija/hep-drzavi-mora-uplatiti-vise-od-milijun-kuna-zbog-ekoloske-stete-u-np-krka/135645>
5. Za poljoprivrednike dva programa pomoći vrijedna ukupno 300 milijuna kuna//[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://poljoprivreda.gov.hr/vijesti/za-poljoprivrednike-dva-programa-pomoci-vrijedna-ukupno-300-milijuna-kuna/5832>

